

Semleg II.

KÖZEL-NYUGATI LEVÉL

NICK ELSDORF

„Semlegesek mi, osztrákok mindenekelőtt saját magunkkal szemben akarunk lenni.
A semlegesség csodálatos módja annak, hogy kilopjuk magunkat saját
történelmünkéből.”

ARMIN THURNHER

„Amikor Kulikov marsall hatszor tizenhét rendjellel a mellén és a hasán meglátogatta
parlamentünket, még szükségesnek tartottam az örök semlegességet...”

FELIX ERMACORA

Októberi leveletem – ugye emlékszel, nyájas olvasó – találós kérdésekkel zártam. Mind arról szólt, hogy a semlegesség államrezonná válásához rengeteg szerencse és még több szemtelenül ügyes osztrák államférfi kellett, akik már az aranykor kezdetén sejtették, hol a *Gold*. A kis Ausztria szorgalmasan ásott, vagy úgy tett, mintha ásna, néha amit más talált, azt is hazavitte, megsütötte, s mind – befektette.

A semleg azonban önmagában vajmi keveset ért volna, ha nemzetközi szánalom kíséri: hagyjuk békén a szerencsétlent, úgysem lehet vele mit kezdeni. Meg ne kérdezzük, hogy van, mert még telezkogja a zsebkendőnket. Az osztrák politikusoknak a háború után még élénken élt az emlékezetében, mire vezet, ha folyvást szegény kis országuk életképtelenségéről siránkoznak. Kitalálták hát, mily remek nemcsak semlegesnek, de picurkának is lenni. Kisállamnak, mely méreteit állandóan meghazudtolja.

Német nyelvű, de nem német (náci) ország vagyunk – hirdették –, kisebb mint az NSZK, de nem alacsonyabb, dicső Habsburzsoá múlttal, és ha a nyugatiaknál nem is, a keletnémeteknél bizvást magasabb rendű jelennel. Folyamatosan gazdagodunk az általunk feltalált modellben, a szociális piacgazdaság békésen egyezkedő, természetbarát változatában, ahol a két nagypárt kéz a kézben kormányozza az államot a világgazdaság csúcsaira. Ausztria ugyan mindössze egy kis-közép-európai-közvetítő ország (híd és fordítókorong), ám az egész planéta ránk figyel, ha diplomataink munkához látnak. Hofmannstahlal szólva Északtól és Nyugattól kapunk, s Délnek és Keletnek adunk. E pirinyó ország valójában (multi)kulturális nagyhatalom, melyet mi, kedélyes alpesi és dunai polgárok népesítünk be az *Ostcharme mit Westkomfort* levegőjét árasztva. Mozart és Beethoven a miénk, Hitler a németeké. Kicsit régimódiak vagyunk (tiszteletem, udvari tanácsos úr), de nem élünk sem múzeumban, sem pedig natúrrezervátumban.

Az osztrák identitás fenti – itt így mondják: aranykori – elemei között hiába keresnénk a „régí dicsőségünk, hol késél?” fájalmát. (Sosem értettem, bennünket miért izgat

annyira, hogy pontosan merre is folyik ez a bizonyos késelés.) Ausztriának a hetvenes évek végére sikerült elhítenie magát, hogy minden rendben van. Valószínűleg azért, mert tényleg minden rendben volt. Négy osztrák versenyző az első három között – harsogta a bécsi tévériportere. Reálfikció – dörmögte egy szabadon lézengő helyi intellektüel. Robert Menassének hívják, tőle származik Musil alábbi átirata is.

Tulajdonságok nélküli ország

1996-ot írunk, az aranykornak rég vége. Látványos tragédia nem történt, Ausztria továbbra is semleges prospektus. Az osztrák elit azzal az ügyességgel, mellyel annak idején semlegesítette hazáját, szinte észrevétlenül kormányozza át az országot egy olyan birodalomba, ahol már értelmesen fel sem lehet majd tenni a kérdést: mennyire is vagyunk mi, osztrákok semlegesek? Pontosabban, sebesen hidalja át azt a korszakot, melyben Ausztria sohasem valami sziklaszilárd (a szó szoros értelmében bombabiztos) semlegessége önbecsülés-emésztő ténnyé válhatna. Igaz, eközben a nemzeti identitás szent teheneit mészárolja le, bocsánat, altatja el szép lassan...

Nem vagyunk németek. Node Németország egyesült, valódi világhatalommá avanzsált, ezáltal – mily szegény – a volt NDK is lassan megelőzi Ausztriát, mely az új NSZK-hoz viszonyítva megint törpe lett, akkora, mint egy közepes német tartomány. S az osztrák önértékelés szemben ma már új német magabiztosság feszül. Közben az európai csatlakozás egyszersmind Németországhoz is közelít.

Híd vagyunk. Node a kelet-nyugati közvetítés a blokkok megszűnésével jórészt értelmét veszítette, Kelet-Európa már nem közép-európai, hanem európai kíván lenni, és kezd átugrani Ausztria feje fölött, miközben Németország válik a közép-európai hatalommá. A vasfüggöny már nem véd, nehéz így a béke szigetének maradni. Az ország hirtelen túlságosan is keleten találja magát, háborús tűzfészek szomszédságában. Már nem politikai, hanem gazdasági me-

nekültek dörömbölnek (nem pedig kopogtatnak) az ajtaján. ENSZ-székhelynek lenni sem dicsőség, mióta szegényedik, és kudarcot kudarcra halmoz a világszervezet; Északként a Délt istápolni, a harmadik világot..., mit is jelent ez a kifejezés?

Eredetiek vagyunk. Node a kétpárti társadalmi partnerség repedezik, a szociálisan úgymond gondos állami szektor leépül, egymást érik a korrupciós botrányok, a kínos modernizációs lépések késnek, a mindent-hatszor-egyeztető paritásos rendszer lassan reagál a globális kihívásra. A vörösök és a feketék mind gyakrabban veszekednek, az állampolgár kivonul a politikából, és inkább enged a populista kísértésnek, mint az új – zöld és liberális – kispártok vonzásának.

Gazdagok vagyunk. Node a növekedés stagnálásba fordult, az új – ázsiai – versenytársak elhúztak Ausztria mellett. A gazdaságot fojtogatja a túlszabályozás, a túl-jó-léti állam, s mögötte a befolyásos szakszervezeti lobby. A KGST-nek vége, a posztkommunista transzformáción még lehet valamit keresni, de már Kelet- és Közép-Európából is érkeznek az üzleti riválisok.

Kulturáltak vagyunk. Node a németek árnyékában ismét provinciálisabbnak, nyárspolgáribbnak, ódivatúbbnak kezdünk látszani. A jovialis arcon halványul a „nekünk jobban megy” büszkesége, nő a frusztráció, az irigység, az idegenek befogadásából mindinkább kirekesztés lesz. Már nem esik olyan jól a császármorzsa a *Heuriger*ben.

Tulajdonságai kifakultával Ausztria szokatlan helyzetbe sodródott: döntenie kellett. Méghozzá az államszerződéshez hasonló horderejű kérdésekben. Három választása volt. Vagy a *weiterwursteln* (tovazötyögés) hagyományát követi, mely egyre kevésbé vált be a Kreisky utáni évtizedben; vagy Jörg Haidert, aki habzó szájjal bírálja az aranykori identitás bizonyos elemeit (szociális állam, paritásos rendszer), miközben másokat (a náciizmusért viselendő felelősség elutasítása, az osztrák nép felülmúlhatatlan érdemei) büszkén ápolna szűk nemzeti keretek között; vagy pedig előre menekül: irány Európa. Tudta, az első két esetben a nagyvilágtól való elkanyarodás kockáztatja, azt, hogy belekeveredik a leszakadók, stagnálók, háborúzó kétértelmű társaságába.

Európa viszont azzal kecsegtetett, hogy az osztrák modell elfáradt alkatrészeit újakra cseréli, enyhíti az átállás kínjait, és legalább részben leveszi az osztrák kormány válláról a reformokért viselendő politikai felelősséget. Közérthető és hál' isten teljesen ellenőrizhetetlen jövőképet kínált („osztráknak maradni Európában”), új nemzeti önazonosságot, de úgy, hogy a régít se kelljen sutba vágni. Váltani-normalizálni az identitást, meg nem is. Vagy-vagy helyett már megint vagy és vagy (*entweder und oder*) – busong minden bécsi konzekvens. Akinek meg az örök felemást megunva nagyszabású víziói támadnának, annak Vranitzky kancellár tanácsolja: jobban teszi, ha gyorsan fölkeres egy orvost.

Volt azonban egy bökkenő. Az osztrák csoda egyik fő tartozéka – mi más, mint a semlegesség? – már vagy három évtizede gátolta Ausztria brüsszeli belépőjét. Miként lehetne kimászni a csávából? – morfondíroztak a bécsi politikusok. Nyíltan megtagadni az állam- sőt nemzetalkotó ideológiát ostoba dolog volna, hisz' a polgárok háromnegyede hisz benne, egyébként a csatlakozási alkuban is rá-

érünk engedni belőle. Makacsul ragaszkodni hozzá éppoly butaság lenne, csak növelné az állandó akadékoskodásunk miatt amúgy is sűrű ellenszenvet Brüsszelben. A Szovjetunió, lelkiismeretünk öre viszont gyengélkedik: most vagy soha!

Kúszó elköteleződés

Az Ostblockból érkező ingerek érzékelésére finom csápokat kifejlesztő Ausztria a nyugati hatalmaknál jóval korábban reagált a szovjet rendszer agonizálására. Miután látta, miként kezdenek el ficákolni keleti szomszédai 1987/88 folyamán, és miután Moszkvában is tapogatózott, vajon nem lehetne-e megvásárolni a belga vonatjegyet a mind üzletszerűbb szovjet vezetéstől, nem habozott: megírta levelét Brüsszelbe. El is küldte még 1989 nyarán. Büszkén Európa szemébe vágta: jövünk, engedjete be, de jobb lesz, ha tudjátok, vannak bizonyos feltételeink. Ragaszkodunk örök semlegességünkhöz.

Hm. A jól ismert osztrák attitűd – komorodott el Nyugat-Európa. Úgy kérik a belépést, hogy egyszersmind követelik, hadd lépjenek időnként egy kicsit ki. A már korábban is visszautasított (megmosolygott) osztrák fenntartások megint. Mihez is szoktak annyira ragaszkodni ezek az osztrákok, miközben évtizedek óta könyörögnek, hogy köztünk lehessenek? Váltig azt hangoztatják, ha a közösség és a semlegesség konfliktusba kerül, ők bizony az utóbbit választják. Ha kitörne a háború egy EK-tagállam és egy kívülláló között, ha politikailag motivált gazdasági embargót rendelne el Brüsszel, vagy bármi más módon venné magának a jogot, hogy ő határozza meg, mit kell semlegeségen érteni, akkor Ausztria felfüggeszti majd a tagságból reá háruló kötelezettségek teljesítését. *Opting-out*.

Ha ők a régi koreográfiával jönnek, mi se tegyünk másként. Adjuk értésükre, hogy vége a csiki-csuki játéknak. Vagy tagság vagy le is út, fel is út – üzenték Brüsszelnél – és két hosszú, megalázó éven át nem válaszoltak az osztrák kormány bebocsátást kérő levelére. Viseljük mi a terheket tovább, mialatt ők illetik magukat a szovjeteknek és tetszelegnek galamb-jelmezükben? Mi legyünk a héják, ők meg tüzelik a szlovénokat és a horvátokat? Talán elfelejtették, hogy Ferenc József rég halott? – durrogtak a rosszindulatúbb eurokraták.

Holott beláthatták volna, Ausztria sokat fejlődött az ötvenes évek óta, amikor még vezető politikusi „tőkés polgári blokknak” nevezték a Közös Piacot, mely után egy tisztességes szociáldemokrata nem ácsingózik. Csak azért, hogy felvegyék – most egy kereszténydemokrata miniszterelnököt idézek –, nem adja el egy tál lencsért semlegességét és szuverenitását. Hogyan is léphetnének be egy olyan szervezetbe – hirdették akkoriban, és nem csupán szovjet nyomásra, az osztrák államférfiak –, mely a NATO-val perszonálunióban működik, a németekkel megint szorosan összekötve bennünket, központi döntéshozó szerve van, mely minket is kormányozna, és a külvilággal szemben (ideértve keleti partnereinket is) hátrányos megkülönböztetésekkel él. Szó sem lehet róla. Mi gazdaságilag is semlegesekek akarunk maradni.

Ám a csábítás sem volt csekély. Ausztria elveit fenntartva az EFTA-hoz csatlakozott, de 1961-től az EKG-val

is társulni szeretett volna. Kérte-követelte, hogy háború esetén megszeghesse a közösség szabályait, a szervezetből bármikor ki is léphessen, harmadik államokkal szabadon szerződhesse, és – a többségi döntéseket kivéve – a közösséggel fennálló viszonyát egy olyan társulási tanács felügyelje, melyben a kis Ausztria egy szavazatával szemben az EGK-nak is mindössze egyetlen szavazata áll. Ja, és háborúban (melyben ugye nem kíván részt venni) ne essen az osztrák lakosság ellátási színvonala. Császárszemlye és tejecske mindig legyen. Csoda hát ezek után, hogy a szabadkereskedelmi szerződésen kívül (azt is csak a hathatós német segítségnek köszönhetik) nem kap Ausztria mást, csak az esélyt, hogy kívülről igazodjék a nagyokhoz. „Autonóm követés” – büszkélkednek az osztrákok, hogy ne kelljen „kényszerű alkalmazkodást” mondaniuk. Közben kénytelenek végignézni, mint veszik föl – *oh, mein Gott* – még a portugálokat is a közösségbe. Igaz, a nyugati hatalmak sem akarták Ausztria miatt összerúgni a port a szovjetekkel.

A nyolcvanas évek második felére kezd világossá válni először a keresztény- majd a szociáldemokrata politikusok számára is, hogy a világgazdasági versenyben a rugalmasan lavírozó kisgazdaságok előnyei elapadóban vannak. Nem ártana egy kicsit nagyobb adag az európai integrációból. „Globális közeledés” – adja ki a kormány a jelszót 1987-ben. Mindenhez közeledünk, ami európai, azután majd kiderül, milyen hevesen. Az európai gazdasági térség az ő „négy szabadságával” kezdenek nem lenne rossz, de ha a közösségből egyszer tényleg Unió lesz, alamizsnánál nem ér majd többet. Ezért lassan engedni kellene a semlegesség magasztos elvéből, hacsak nem óhajtunk másként (gazdasági stagnáció, illetve annak összes politikai következményei révén) veszíteni az ország szuverenitásából. Az osztrák politika és tudomány krémje vagy négy éven át vitázik arról, vajon szabad-e engedni egyáltalán, majd megállapítja, hogy tulajdonképpen nincs is szükség engedményekre. A magas küzdő felek megtalálják az összes lehető jogi kikaput, és kigondolják az összes elképzelhető ideológiai csücskavart, mely magyarázza, hogy az EK és a semlegesség voltaképp édestestvérek.

Osztrák jogtudósok hipp-hopp felfedezik, hogy az EK-alapszerződés bizonyos pontjai, az ún. védő- és szükségállapot-klauszlok, óvják a tagállamokat, ha azok nem kívánnak engedelmessé válni a közös akaratnak háborús veszély és politikai válság esetén. A közösségben egyébként is igen ritka a többségi döntés, ezért a legtöbb esetben megvethető a semlegesség-csorbitó kezdeményezések. Ausztria, ha felveszik, eszerint nem is lenne kiszolgáltatva a többiek kénye-kedvének. Az EK-alapszerződés ráadásul oly engedelmes a belépők sajátos kívánságait illetően, hogy semmi nem zárja ki a semlegességi elv előzetes politikai elfogadtatását a közösséggel. Írország is neutrális, ő miért lehet a klub tagja? Ha szegény országokat stratégiai okokból be lehetett fogadni, minket, akik gazdagok vagyunk, és nettófizetők lennénk, miért ne lehetne? Velünk csak nyerhettek, nem ér ez meg nektek egy kis elvi bizonytalanságot? Egyáltalán, hogyan képzelitek a belső piac kiterjesztését, ha Észak- és Dél-Európa között rés tátong majd Svájc és Ausztria helyén?

Ami az ideológiákat illeti, őket azok gyártják, akik e kiskapukban már nem mernek hinni, és hajlandók alább

adni a semlegesség dolgában. Nehéz feladatot választanak maguknak: az „örök” jelszót kellene valahogy visszaszívni. Átkozzák is a régiókat, miért nem elégedtek meg a „tartós semlegesség” kifejezéssel. Fő érvük a *tempora mutantur* bölcsességében csúcsosodik ki: a semlegesség szép volt, hasznos is, ma már inkább csak szép. „Elvesztette címzetteit.” Már nem tudunk válaszolni, ha azt kérdezik tőlünk: mondják, maguk valójában kivel szemben is semlegesek? A Szovjetunió nemcsak megkövetelte, de tisztelte is semlegességünket. Milosevics, Szaddám vagy Kadhafi miért tenné? Egyszer csak iderepül egy rakétácska, oszt oda a *Kämtnerstraße*.

Ne rúgjuk föl az alkotmányt, csak kanyarodjunk vissza a benne szereplő szűk értelmezéshez (hivatalosan: a fogalom katonai magjához). Semleges az, aki nem tartozik katonai szövetségekhez, és nem enged a területére külföldi katonákat. Bár tulajdonképpen az alkotmány is módosítható, nemzetközi szerződés nem köt bennünket, mi nyilváníttuk ki semlegességünket, mi is vonjuk vissza. Persze a nagyvilág elismerte azt, jó lenne azért legalább a nagyhatalmak jóváhagyását megnyerni hozzá, ha másért nem, udvariasságból. Mindezt békeidőben illene elkövetni. A Szovjetunió megszűntével esetleg az államszerződés hatályát is elveszejthetnénk. Egyébként is, régen a neutralitás, ma a szolidaritás a helyes viselkedés. 1955-ben sem önmagáért választottuk a semlegességet, hanem mert ez volt szuverenitásunk záloga. Ma szolidaritásnak kell lennünk, hogy ne sérüljön szuverenitásunk. A semlegesség nem önérték, nem is bilincs. És a szolidaritás is legalább olyan szép tulajdonság. (Önkritikusan: a potyautazásnál biztosan szebb.) Ha jól meggondoljuk, *de facto* régóta benn vagyunk a közösségben, már csak gyakorolnunk kellene ezt az erényt. Ha *de jure* kinn maradunk, furcsamód nő a függőségünk. Végül e pragmatikus érvelés gyöngyszeme: az EK-ban különben is hathatósabban lehet a világban munkálkodni, mint kívülről.

Hallgatva halogass

Míg a kiskapu-nyitogatás mindenekelőtt Brüsszelnek szól, addig az ideológiai megfontolások főként hazai fogyasztásra készülnek. Az osztrák kormány kettős játékba fog: először megkísérli meggyőzni a közösséget, hogy van mód arra, hogy a kecske is jóllakjék, és a káposzta is megmaradjon, a biztonság kedvéért azonban megkezdheti a kihátrálást a semlegességi mítoszról és a belföldi közvélemény ezirányú megoldozását. Amikor a kecske két év hallgatás után közli, hogy nem bízik az ígéretekben, az osztrák politikai vezetésnek már nem marad más választása, mint érzékeltetni a néppel, miért is ér többet az országnak a kecske, mint a káposzta. Azt hihetnénk, e meggyőzés volt végül oly eredményes, hogy az 1994-es EU-népszavazáson Ausztriában előállt a mindenkit meglepő kétharmados támogatás. A gazdasági érvek, melyekkel a kormány a rábeszélést indította, ahogy más országokban, talán itt is hozták volna az ötven plusz egynéhány százalékot. A majdnem hetvenhez már elkelt egy kis szovjet segítség megint.

Pontosabban, posztsovjét és közvetett segítség. Az orosz és a jugoszláv káosz láttán a közösség engedelkenyebb lesz, de Ausztria is mind sietősebben készülődik Brüsszelbe. Az EK – biztos, ami biztos – még fanyalog egyet, és rég várt válaszában megírja, hogy jobban tennék az osztrákok, ha elfelejtene a semlegességi fenntartásait. Tessék gon-

dolgodni az alkotmánymódosításon, mert a semlegesség „problémákat vet fel” – üzenik euroszópcisileg. Az sem hatja meg a Nyugatot, hogy Ausztria időközben nem akármilyen tanúbizonyságát adja annak, hogy képes felelteni. Az Öböl-háború idején ugyanis sorra dőlnek a semlegesség bálványai, mikor az osztrák kormány amerikai katonákat és hadianyag-szállítmányokat enged át felségterületén. Először csak azt nyilatkozta, hogy „önállóan átveszi” (vagyis nem szolgálja végrehajtja) az ENSZ döntéseit, majd a háborút kollektív önvédelemből fakadó „rendőri intézkedésnek” nevezve fogja pártját az Irak-ellenes erőkhöz, és csatlakozik az embargóhoz. Kár, hogy Irak annak idején elismerte Ausztria semlegességét, Kuvait pedig nem. Kisvártatva mindez részben vagy teljesen megismétlődik a jugoszláv, szomáliai és libériai szankciók esetében. Ausztria gyakorlatilag a kollektív biztonsági rendszer – van ilyen? – részévé válik.

És Bécs utcáin nem tüntet a nép: „mit tesztek semlegességünkkel!”, „hová lesz örök identitásunk?” Egyebek közt azért sem, mert a kormánypolitikusok egyszerre beszélnek – szomorúan – a semlegesség elavulásáról, és – ki-ha-én-nem alapon – arról, hogy „Ausztria igenis semleges megy Brüsszelbe”. Továbbá egyfolytában ijesztgetik az amúgy is megszeppent népet szovjet szecessziós háborúkkal, keleti maffiákkal, bosnyák menekültekkel. Szarajevó közelebb van Bécshez, mint Bregenz, Európa megvéd a fasizmustól (!) – ismételtetik, s ők is egyre inkább elhiszik: a béke szigete már csak a nagy európai tengeren védhető meg az ellenségtől. Európával „Schengenland”-ba is belépünk, ráadásul a közös biztonság jóval olcsóbb, mint a fegyveres semlegesség. A szlovén háború alatt megint átrepültek idegen gépek az Alpok fölött – mire várjunk?

Már-már elkészül a csatlakozást segítő varázskeverék, amikor beüt Maastricht. S az osztrák államférfiúk a szívükhöz kapnak: a semlegességet egy olyan integrációba végképp nem lehet becsempészni, mely nemcsak bővít, hanem mélyít is, közös pénzt, kül- és biztonságpolitikát tervez, és híve a többségi döntési rendszernek. Mi több, ezt már otthon sem tudjuk eladni, bármennyit beszélünk is a semlegesség fogalmának „dinamizálásáról”. Kivált, ha azt is hozzávesszük, hogy Haider a fél ország fejét telebeszéli a brüsszeli bürokraták rémtetteiről szóló történetekkel. Igenám, de Maastrichttal megdő a kicsi kívülállók alkuereje is, mert az unió nem akar lyukakat hagyni a térképen. Se piaciakat, se katonaiakat. Egy szó mint száz, fel akarják venni a sorukra váró semlegeseket, s ezért enyhítenek a szigoron.

Svédország azonban időközben lemond automatikus semlegességéről, Svájc pedig – híven az osztrákénál mindig is pedánsabb semlegességértelmezéséhez – bejelenti: nem kér a központosított Európából. Mindkettő rossz ómen a kúszó elköteleződés harcmódorát választó osztrákoknak. Azért ők továbbra is mondják a magukét: a többségi alapon születő döntésekkel szemben véd majd minket a blokkoló kisebbség és a szubszidiaritás elve, no meg a „régiónk Európájának” terve; a közös biztonságpolitikában meg nem eszik olyan forrón a kását, elég ha a nyugati hatalmak civódásaira gondolunk a jugoszláv válság során; különben is szabad akarattunkból csatlakozunk, bármikor ki is léphetünk... Osztrákul szólva: csatlakozni, kibekkelni,

esetleg távozni. Az ENSZ-t is túléljük mint semlegesek, az EU-t is túl fogjuk. Ugyanez négyeszmekőzt: az se tragédia, ha nem.

Brüsszel is meglepően nagyvonalú. Igaz, ekkor már túl van az első népszavazási pofonokon Franciaországban és Dániában, és elhatározza: még a mélyítés előtt hajlandó bővíteni az integrációt. Az 1993 elején induló tárgyalásokon a semlegesség már nem is szerepel a napirenden, helyét a gazdaság unalmas szakkérdései veszik át, a tranzitforgalom, a mezőgazdasági támogatások, a környezetvédelmi szabályok stb. A csatlakozási szerződés sem említi, mégis (ezért) mindkét fél igen elégedettnek mutatkozik. Furcsa ügy ez: senki sem beszél róla, így lehetőséget enged a másiknak arra, hogy saját szája íze szerint értelmezze a fogalmat; ugyanakkor hallgatólagos ellentételként használja a nagy belépési alkudozásban. Brüsszel ilyenformán taktikázik: ha erőltetjük, hogy vonják vissza a semlegességi maximát, megmakacsolják magukat ott, ahol a legnagyobb az alkuerejük, a tranzitforgalmi megállapodásban, ráadásul választóik is leszavazzák őket a csatlakozási referendumon; jobb ezért, ha csak azt követeljük tőlük, hogy nyilatkoztassák ki: fenntartás nélkül részt vesznek a közös kül- és biztonságpolitikában, és előbb-utóbb csatlakoznak a Nyugat-európai Unióhoz. Ha ebbe belemennek, hívhatják magukat, aminek akarják, még örökké semlegeseknek is. E taktika tükröképe az osztrák álláspont: ha megijesztjük őket, hogy csak semlegesek jövőnk a házasságba, akkor engedékenyebbek lesznek a többi kínos ügy tárgyalásakor; a hitvallás, miszerint szeretni fogjuk a közös kül- és biztonságpolitikát, ami még nincs is, nem sokra kötelez; ha kitartunk, Brüsszelből (akárcsak 1955-ben Moszkvából) hazajövet büszkén állhatunk a nép elé: úgy nyertünk, hogy semmit sem veszítettünk.

A ribizli védelmében

Semlegesek maradtunk, rákényszerítettük akaratainkat a Nyugatra, identitásunk a régi – sugároztak a politikus arcok Bécsben 1994 márciusában, mikor befejeződtek a tárgyalások. Hogy miért hallgattunk legbecesebb szellemi jószágunkról? A semlegesség annyira természetes tulajdonságunk, hogy – idézem – „a kormány eltekintett attól, hogy azt a belépési tárgyalások témájává tegye”. Ausztria kegyet gyakorolt. Cserébe – képzeljétek – négy szavazatot harcoltunk ki a hazának a Miniszterek Tanácsában. Tudjátok, hány van a nálunk vagy tízszer nagyobb Németországnak? Mindössze tíz.

A semlegesség kimúlt, de senki sem meri kiállítani a halotti bizonyítványt – jegyezte meg egy bécsi újságíró. *Etikettenschwindel* – gúnyolódott egy másik –, régi üzleti szemfényvesztés: a címke a régi, de már ecet van az üvegben óbor helyett. Lehet, hogy történelmi lehetőséget szalasztott el az osztrák kormány, midőn nem iratkozott ki teljesen az orosz érdekszférából, vagyis nem vonta vissza semlegességi fogadalmát, amikor könnyen megtehetette volna, mondjuk, 1990 és 1993 között? Ma, az eurofória elültével, már a bécsi parlamentben se lenne könnyű alkotmányt módosítani, és kibontni a semlegesség ballasztját. Lehet, hogy már rég benn lehetnének a

NATO-ban, s helyett még mindig kitartóan kúsznak az EU nem létező biztonsági rendszere felé, mert ragaszkodtak egy mind kevésbé reális „reálfikcióhoz”?

S közben aranykori jellemvonásaikról sem feledkeztek meg teljesen. Ne csak a semlegességet ne dobjuk oda – döntött a bécsi kormány –, de hirdessük azt is, hogy mi voltaképpen ajándék lennénk az unió tagjainak. Kellünk nekik, mert gazdagok, stabilak, kulturáltak és környezetbarátok vagyunk (képzelték, környezetvédelemben az unió alkalmazkodott a mi szigorúbb normáinkhoz, és nem mi az övéhez), valamint azért, mert összekötjük őket a volt keleti blokkal (újdonság: mi vezetjük be az ottani kérelmezőket az integrációba). És tudja meg újfent a világ: még mindig nem vagyunk németek, bármennyire is segítettek nekünk Brüsszelben megint! Bizonyosság erre az is, hogy az unió hivatali nyelvei közül a germánt csak úgy tudtuk elfogadni, amennyiben osztrák szakkifejezésekkel egészítik ki azt. Meg is állapodtunk egy függelékben, amely egyebek között a következő szavakat tartalmazza: *Faschiertes* a *Hackfleisch* helyett, *Karfiol* a *Blumenkohl* he-

lyett, *Paradeis* a *Tomate* helyett, *Ribisel* a *Johannisbeer* helyett. Nocsak, szomszédaink ránk is gondoltak...

Ausztria nemrég fejezte be mézesheteit az Európai Unióval. Most számlálgatja, hogy a házasság miként módosította szuverenitását. Almát hasonlít össze körtével, melyek részben még nem is léteznek: majdani biztonságnövekményt, esetleges politikai alárendelődést, gazdasági mozgásterének tágulását itt, szűkülését ott. Az osztrák kormány már jelentkezett a Nyugat-európai Uniónál megfigyelői státusért. Nem inkább tag szeretne lenni? – kérdezték tőle kissé türelmetlenül. Újabban már vezető szociáldemokrata politikusok is nyíltan nátóznak Bécs-szerte. Uraságtól levetett holmi lett a semleg. Ott kínálják szinte minden kelet-európai turkálóban. Címekjén ez olvasható: *druzba narodov*.

Bécs, 1996. október

